

اسکان غیررسمی و توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهرک پدر کرمان)

حجت الله محمدرضایی*^۱

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی دانشگاه علم و صنعت. Hjtm83@yahoo.com

چکیده

مساله پایداری زیست محیطی، تقاضا برای توسعه پایدار شهری و شهرهای پایدار از مهم ترین دغدغه های جوامع معاصر است. شهرنشینی و زندگی شهری در جهان به سرعت در حال افزایش است. در حال حاضر کشورهای در حال توسعه رکورد دار شهرنشینی در جهان هستند؛ لذا توسعه پایدار شهری در این جوامع از اهمیت بیشتری برخوردار می باشد. روستا نشینان با هدف داشتن زندگی کیفی تر و سطح بالاتر به شهرها مهاجرت می نمایند. جاذبه های شهری از جمله خدمات بهداشتی و شهری، در مقابل دافعه های روستایی مانند بیکاری و سطح پایین امکانات شهری، موجب تشدید روند مهاجرت روستا- شهری، و در نتیجه شکل گیری مناطق اسکان غیررسمی در اطراف شهرها شده است. اسکان غیررسمی به سبب ایجاد فقر و نیز به خطر انداختن محیط زیست، تهدیدی جدی برای پایداری جامعه شهری تلقی می شود. با توجه به اینکه توسعه پایدار شهری بدون توجه به شهرنشینی امکان پذیر نیست، لذا بررسی عوامل اصلی برهم زننده پایداری شهری ضروری به نظر می رسد. منطقه اسکان غیررسمی پدر، یکی از مناطق بزرگ اسکان غیررسمی شهر کرمان است. طبق آمارهای رسمی حدود ۱۱ درصد جمعیت شهر کرمان در سکونتگاه های غیررسمی زندگی می کنند. این تحقیق با هدف تحلیل عوامل موثر بر توسعه اسکان غیررسمی با تاکید بر نظریه جاذبه و دافعه مهاجرت و با رویکردی مدیریتی صورت گرفته است. در پژوهش حاضر ارتباط و میزان تاثیر عوامل جاذبه و دافعه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و مدیریتی- نظارتی، بر توسعه اسکان غیررسمی مورد سنجش قرار گرفت. این پژوهش کاربردی و از نوع توصیفی بوده و در تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار اس پی اس اس^۲ استفاده شده است. در این تحقیق از ابزارهای مصاحبه، مشاهده و پرسشنامه استفاده شده است. تعداد ۳۷۳ پرسشنامه محقق ساخته جهت جمع آوری داده ها بین ساکنین محله مورد نظر توزیع گردید. از بین نمونه مورد نظر ۵۷.۱٪ مهاجرت داخل شهری، و ۴۲.۹٪ آنها مهاجرت از خارج شهر به محله مورد نظر داشتند. نتایج تحقیق نشان داد که موثرترین عوامل در شکل گیری اسکان غیررسمی در این منطقه، عامل اقتصادی، سپس عامل

اجتماعی- فرهنگی بوده، و ارتباط مثبت و معناداری بین این متغیرها با توسعه اسکان غیررسمی بوده است. اما بین عامل مدیریتی - نظارتی و توسعه اسکان غیررسمی ارتباط معناداری وجود نداشته است.

واژه های کلیدی: توسعه پایدار، اسکان غیررسمی، مهاجرت، سکونتگاه، شهرنشینی، توسعه اسکان غیررسمی.

مقدمه

شکل گیری محله های غیررسمی در کنار شهرها، از جمله تبعات و آثار پیشی گرفتن توسعه شهرنشینی از توسعه شهری است (کاظمیان و دیگران، ۱۳۹۰: ۵۸). ارقام و آمارها تأیید می کند که سکونت غیررسمی در ایران سابقه ای شصت ساله دارد (زاهدانی، ۱۳۶۹: ۳۷). در برخی از کشورهای در حال توسعه نظیر چین، کنیا، مصر، مالزی به منظور جلوگیری از تمرکز شدید شهری، ایجاد فرصتهای شغلی جدید، کاهش مهاجرت های روستائیان به شهرهای بزرگتر، خدمات رسانی به روستاها و ... به امر توسعه و ایجاد شهرهای کوچک از طریق تقویت کانونهای روستایی بزرگ و ارتقاء آنها در سلسله مراتب سکونتگاهی توجه گردیده است. برای نمونه از ۱۶۳ کشوری که بین سالهای ۱۹۷۰ تا ۲۰۰۰، مطالعه شده اند نشان می دهد که مهاجرت از روستا به شهرها اثرات مثبتی در افزایش رشد جمعیت شهرها داشته است (stevem poelhekke, 2010: 6). رشد و توسعه شهرنشینی^۱ و شهرگرایی پس از انقلاب صنعتی و بعدها به دنبال طرح تئوری های مختلف توسعه اقتصادی^۲ منجر به ظهور شهرهای جهانی یا ابرشهرها^۳ در مناطق مختلف جهان شده است. اکثر دانشمندان علم توسعه معتقد به آن بودند که شرط لازم برای توسعه اقتصادی، صنعتی شدن سریع با وجود الگوهای سکونت در شهرهای بزرگ است. در حال حاضر روند شهرنشینی چنان گسترش یافته است که می رود تا کره زمین را به یک جهان شهری^۴ تبدیل نماید. اما آثار سوء حاصل از شیوه های زندگی شهرنشینی سال هاست که معضلات و مشکلات مهمی برای محیط زیست و انسان ها به بار آورده است (لقایی و محمدزاده، ۱۳۷۸: ۳۳). در چنین شرایطی که توسعه پایدار^۵ در دستور کار بسیاری از نهادها و سازمان ها و دولت ها قرار گرفته است، لازم است که دقیق تر مورد بررسی قرار

^۱ Urbanization
^۲ Economic Development
^۳ Mega cities
^۴ City world
^۵ Sustainable Development